

Del 6

Lång sikt: Arbetslöshet

Arbetslöshet. Varför finns den? Varför är det ett problem? Vi kommer att lära oss att det finns olika *typer* av arbetslöshet, och olika anledningar. Tänk på att det här kapitlet handlar inte om konjunktur-beroende arbetslöshet. Vi analyserar 'snitt-arbetslösheten' över konjunkturcykeln. Detta kan kallas för 'the natural rate', eller strukturell arbetslöshet, eller NAI-arbetslöshet.

1. Definitioner och fakta

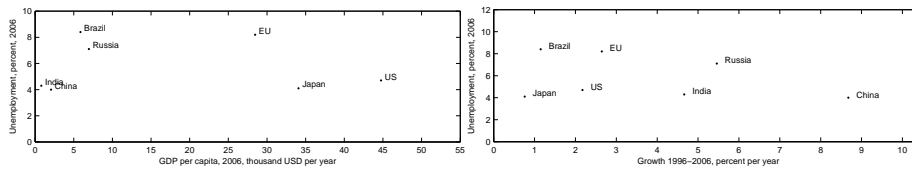
Du måste kunna definiera följande:

- Antalet arbetslösa;
  - Arbetskraften;
  - Arbetslösheten i procent.
- Antag en ekonomi med 100 vuxna, varav 70 jobbar. Vad är arbetslösheten, i procent?

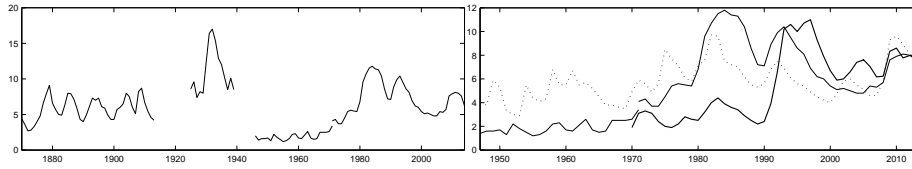
Dessutom måste du kunna skilja mellan de som är korttids- och långtidsarbetslösa.

Modellekonomi 6.1. *Antag en ekonomi med 130 vuxna varav 30 är utanför arbetskraften, 3 har varit arbetslösa under de senaste fem åren, och 3 har nyligen kommit ut ur högstadiet; av de sistnämnda har två hittat jobb (det tredje har sökt i 7 månader). 94 personer arbetar i genomsnitt 98 dagar på 100; de andra två dagarna är de arbetslösa. Detta beror på att de byter jobb ibland (ungefär vart tredje år) och mellan jobb de är oftast arbetslösa i cirka tre veckor. Just nu är 2 av dessa 94 arbetslösa.*

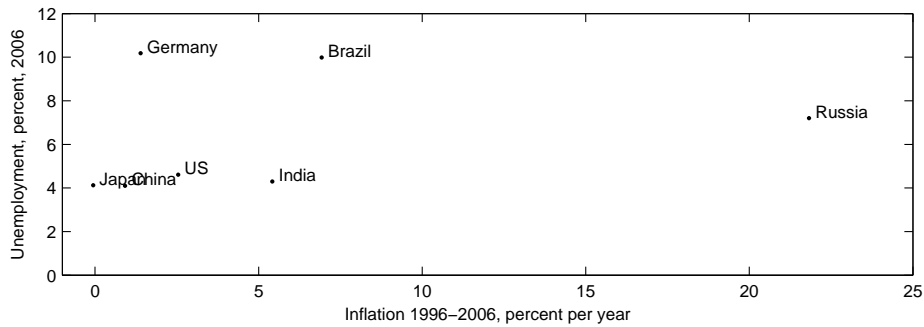
I denna ekonomi, ungefär hur många människor upplever arbetslöshet varje år? Hur länge, i de flesta fall? Vilken andel av arbetskraften är arbetslös just nu? Av de arbetslösa, hur stor del är långtidsarbetslösa?

Figur 1: GDP, GDP growth, and unemployment for some of the world's biggest economies.

Figur 2: Unemployment over time in the UK (left), and in the UK, USA, and Sweden (right).

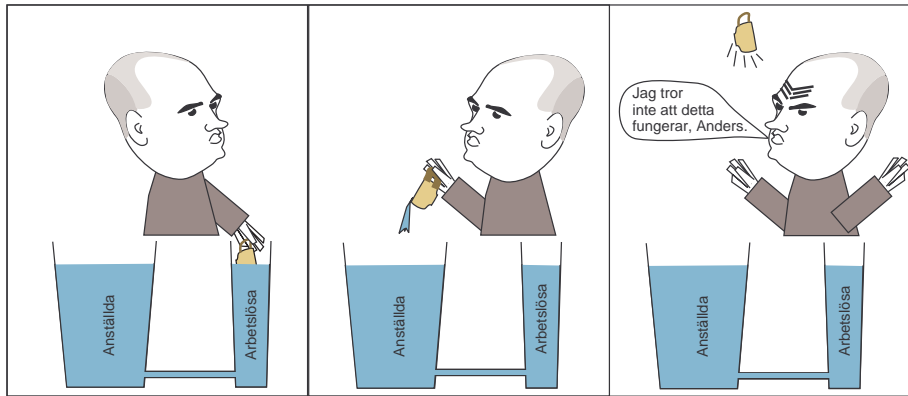

Figur 3: Inflation and unemployment in major economies.

Kommentera figurerna!

2. Arbetslöshetsgåtan

Modellekonomi 6.2. Antag en ö-ekonomi med 150 i arbetsför ålder vuxna, varav 100 tillhör arbetskraften och 50 är utanför arbetskraften. Varje individ i arbetskraften tilldelas en roll. Allt sker som det alltid har gjort, och barn följer i sina föräldrars fotspår. Av de 100 som hör till arbetskraften har 90 jobb medan 10 är arbetslösa. Mot bakgrund av ovanstående beskrivning måste de 10 vara barn till arbetslösa föräldrar. Rätt?

Figur 4: Att försöka minska arbetslösheten genom att skapa fler arbetstillfällen.

För få jobb? För lite efterfrågan?

Modellekonomi 6.2, fortsättning 1. Återgå till ö-ekonomin och antag nu att det finns en fast efterfrågan på livsmedel, bostäder, kläder, etc. Dessutom antar att denna efterfrågan kan mötas — givet tekniken som finns tillgängligt för öborna — från produktionen från 90 personer. Eftersom 100 vill arbeta, måste 10 vara arbetslösa.

Brist på företag?

Modellekonomi 6.2, fortsättning 2. Återgå till ö-ekonomin och antag att det finns 9 företag i ekonomin, varav vart och ett sysselsätter 10 personer. Uppenbarligen bör politiken inriktas på att uppmuntra företagande så att det nödvändiga tionde företaget kan skapas.

Företag skapas för långsamt?

Modellekonomi 6.2, fortsättning 3. Antag en ekonomi med 150 i arbetsför ålder, varav 100 tillhör arbetskraften och 50 är utanför arbetskraften. Av de hundra, 90 har jobb och 10 är arbetslösa. Det finns 9 företag i ekonomin, och vart och ett sysselsätter 10 personer. Varje år går ett företag i konkurs, och ett annat företag skapas. Uppenbarligen skapas nya företag för långsamt, och politiken bör inriktas på att främja entreprenörskap, så att under det kommande året två företag kan skapas i stället för bara ett.

- Invandring; deltidjobb eller förkortad arbetstid; förtidspension; osv.

- Vad är definitionen på NAI-arbetslöshet? Vad blir den naturliga frågan givet denna definition?

3. Frivillig arbetslöshet

- Definiera frivillig arbetslöshet.

Modellekonomi 6.3. *Antag en ö med 10 arbetare som alla arbetar med att plocka kokosnötter i ett kooperativt företag. Det finns inget kapital. Varje dag plockar var och en 2 kokosnötter, och får betalt 10 kronor. På morgonen köper var och en två kokosnötter från kooperativet (de kostar 5 kronor vardera), äta dem till frukost, och åker iväg för att arbeta igen. Denna situation—med ingen arbetslöshet—fortsätter i många år. Men efter en kris i samband med ett borttappat mynt väljer de att etablera en arbetslöshetskassa. Reglerna är att om en arbetstagare blir arbetslös, kommer hon att få hälften av sin ordinarie lön. En av de tio arbetare—Brian—går i pension, och hans dotter—Briony—ansluter sig till arbetskraften. Men Briony vill bli lokförare, och vägrar att ta ett jobb som en kokosnötplockare.*

Vad händer (förutsatt att Briony beviljas a-kassa)? Vad är den nya nivån på BNP i ö-ekonomin? Finns det något marknadsmisslyckande?

Modellekonomi 6.4. *Antag en "AD-AS-ekonomi" med 100 arbetare. Lägg till antagandet om att 90 av arbetarna har hög produktivitet, medan 10 är något mindre produktiva. Dessa egenskaper kan observeras av arbetsgivare. Antag också att alla har samma reservationslön (det minsta de är beredda att jobba för), och att denna är högre än marginalprodukten av lågproduktivetsarbetarna i långsiktig jämvikt. Vad händer?*

Det är lätt att inse att lågproduktivtetsarbetarna kommer att vara arbetslösa i långsiktig jämvikt. Men varför kan de få jobb i högkonjunktur, och varför leder högkonjunktur till inflation?

- Måste arbetarnas produktivitet skilja sig för att det ska uppstå frivillig arbetslöshet? Kan frivillig arbetslöshet uppstå om alla arbetare är identiska?

4. Reservarméarbetslöshet

4.1. När arbetsgivarna bestämmer lönerna

Modellekonomi 6.5. Antag en ekonomi med 1000 identiska arbetare och ett varierande antal företag. Varje företag sysselsätter 10 anställda. Tänk dig ett enda företag i som betalar en lön w_i ; den genomsnittliga lönen för alla företag är w . Företagen konkurrerar om arbetskraften, och därmed betalar arbetare deras marginalprodukt. Dock är marginalprodukten för varje arbetstagare inte fast, utan varierar: ju högre är w_i/w desto mer produktiva är arbetarna i företaget i . Dock är denna effekt svagare när arbetslösheten är hög. Så när arbetslösheten är låg tjänar ett företag som betalar arbetarna lite extra en hel del när det gäller deras produktivitet, men när arbetslösheten är hög är alla arbetstagare mycket produktiva utan att behöva en extra lönebonus. Vad händer i denna ekonomi?

4.2. När arbetstagarna bestämmer lönerna

Modellekonomi 6.6. *Antag en ekonomi där, allt annat lika, arbetstagare som har jobb försöker alltid att tvinga lönen upp med en hastighet snabbare än inflationen (vilket höjer reallönen).¹ Men deras förmåga att göra detta begränsas av arbetslöshetsnivån. Ju högre arbetslöshetsnivån, desto större är arbetsgivarnas förmåga att stå emot lönetryck. Orsaken kan vara att arbetsgivarnas externa alternativ i löneförhandlingsprocessen—t.ex. hotet om att säga upp de befintliga arbetstagarna och rekrytera nya från reservarmén—blir mer realistisk och trovärdig. Vad händer på lång sikt i en sådan ekonomi?*

---

¹Observera att när arbetsproduktiviteten växer, då kan lönen växa i en takt som är summan av inflationen och tillväxten i arbetsproduktiviteten, utan att inflationen accelererar.

- Varför kan det tänkas att arbetstagarerna eller fackföreningarna vill driva upp lönerna, eftersom de bör förstå att det leder till högre arbetslöshet i längden? *Puckelhypotesen; insider–outsider-modellen.*

Modellekonomi 6.7. *Antag en ekonomi där fackföreningar samordna sina lönekrav i de bästa av sina medlemmar, som betecknas insiders. Vidare antar vi att insiders är de som är anställda eller som har nyligen blivit arbetslösa. Människor som är långtidsarbetslösa betecknas outsiders, och de fackliga organisationerna beaktar inte deras intressen när de förhandlar om lönerna. I denna ekonomi har arbetslösheten varit hög under en längre tid på grund av en allvarlig ekonomisk kris. Nu är krisen över och centralbanken håller räntan låg. Den förväntar sig att företag kommer att investera och expandera, och att arbetslösheten kommer att sjunka. Vad kan hända i stället, enligt insider–outsider-modellen?*

5. Implikationer

5.1. Frivillig

Modellekonomi 6.8. *Antag en ekonomi där alla arbetstagarer har rätt till arbetslöshetsersättning på 100 kronor per dag under 2 år efter att arbetslöshetsperioden börjar. Antag vidare att en persons beslut att tillhandahålla arbetskraft är en funktion av den lön som individen kan bringa in, i förhållande till nivån på arbetslöshetsersättning: om en enskild inte kan höja sina inkomster med minst 20 procent genom att välja att arbeta, väljer hon istället frivillig arbetslöshet. Slutligen, antag att lön före skatt för varje individ är lika med individens marginalprodukt, och att 5 procent av arbetstagarerna har en marginalprodukt som är mindre än 120 kronor per dag. Inkomstskatterna för de lägst betalda är 10 procent. Politik?*

